บทสรุปผู้บริหาร

ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมการมีงานทำที่มีคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ เพื่อเร่งขับเคลื่อนนโยบายเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง โดยได้นำแนวคิดทฤษฎีซึ่งได้แก่ ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม ทฤษฎีกิจกรรม แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ แนวคิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การมีส่วนรวมในชุมชน การพัฒนาและส่งเสริมงานผลิตภัณฑ์ชุมชน และแบบจำลอง PINS Model นำมาประยุกต์หาแนวทางในการวางแผนกระบวนการออกแบบและการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ให้มีความหลากหลายตามบริบทสังคมในปัจจุบันและช่วยเพิ่มศักยภาพทางกายภาพและความสามารถในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับทักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาในการสร้างสรรค์ผลงาน

2. เพื่อพัฒนากระบวนการออกแบบและการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ให้มีความหลากหลายตามบริบทสังคมในปัจจุบันและช่วยเพิ่มศักยภาพทางกายภาพและความสามารถในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ

3. ถ่ายทอดกระบวนการออกแบบและการผลิตผลิตภัณฑ์ให้กับผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในชุมชน

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยดำเนินการในลักษณะรูปแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย หน่วยงานในพื้นที่ นักพัฒนาชุมชม ผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่สามารถพึ่งพาตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้ การเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งหมด 80 คน แผนการดำเนินงานโครงการวิจัย ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ ระยะที่ 2 ค้นหาแนวทางพัฒนา ระยะที่ 3 ถ่ายทอดกระบวนการ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับทักษะภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาในการสร้างสรรค์ผลงาน

จากการวิจัยพบว่าศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่อายุค่อนข้างมาก โดยมีอายุระหว่าง 60-80 ปี มีปัญหาด้านสุขภาพที่เกิดจากความเสื่อมของวัยและอายุที่เพิ่มขึ้น มีปัญหากระดูก ข้อ และระบบกล้ามเนื้อ ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวและการใช้ชีวิตประจำวัน ทำให้การใช้ภูมิปัญญาและผลิตทำได้ไม่เต็มที่ ผู้สูงวัยจะถูกมองจากสังคมโดยรวมว่าเป็นผู้ที่ต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือจากคนในสังคม และไม่สามารถมีอาชีพและรายได้เหมือนวัยทำงาน ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญา

ส่วนใหญ่ไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการการบริหารทรัพยากรบุคคลและในภาพรวมผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เพียงพอต่อสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน

จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญซึ่งมีศักยภาพที่จะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งแยกตามประเภทของภูมิปัญญา ได้ดังนี้

1.1 ประเภทภูมิปัญญา: ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย (ลูกประคบ) และอาหารและโภชนาการ (การทำขนมหงส์)

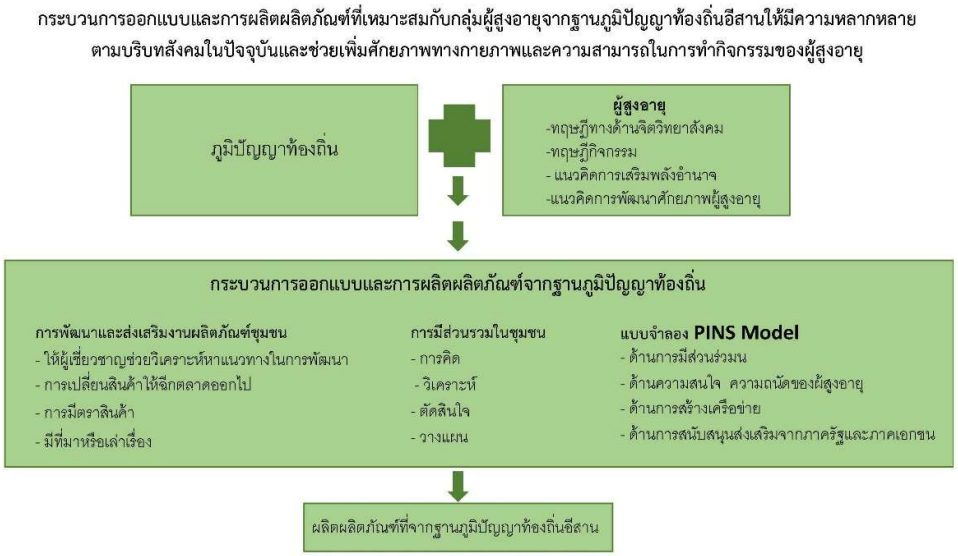
1.2 ประเภทภูมิปัญญา: งานช่างฝีมือดั้งเดิม เครื่องจักสาน (การจักสานจากไม้ไผ่) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (ทอผ้า) เครื่องจักสาน (การจักสานไม้กวาดก้านมะพร้าว) ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า (หัตถกรรมพรมเช็ดเท้า) และการสาน (พวงมาลัยใบเตย)

2. วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการออกแบบและการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้สูงอายุจากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ให้มีความหลากหลายตามบริบทสังคมในปัจจุบันและช่วยเพิ่มศักยภาพทางกายภาพและความสามารถในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ

จากการวิจัยพบว่า การวิจัยครั้งนี้จึงได้นำแนวคิดทฤษฎีซึ่งได้แก่ ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาสังคม ทฤษฎีกิจกรรม แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ แนวคิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ การมีส่วนรวมในชุมชน การพัฒนาและส่งเสริมงานผลิตภัณฑ์ชุมชน และแบบจำลอง PINS Model มาเป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัย

โดยสิ่งสำคัญในกระบวนการนี้คือการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยมี 4 ลักษณะสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และวางแผน และผู้สูงอายุจะต้องทำกิจกรรมโดยมีแนวคิดทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) Havighurst และ Albrecht ได้เสนอว่าการที่ผู้สูงอายุจะประสบความสำเร็จได้ (Successful ageing) ผู้สูงอายุต้องมีทำกิจรรมอยู่เสมอ ผู้สูงอายุจะมีความสุขการทำงานที่ตนเองมีทักษะ มีความถนัดกันอยู่แล้ว เน้นการฟื้นฟูความรู้เดิมของผู้สูงอายุ การทบทวนประสบการณ์เดิม และแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม การรับรู้ความรู้ ความสามารถของผู้สูงอายุทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในขณะการทำกิจกรรมได้

ซึ่งแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมงานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ค้นพบในงานวิจัยจากกรอบในครั้งนี้คือ การนำสินค้าของตัวเองให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนา การเปลี่ยนสินค้าให้ฉีกตลาดออกไป การมีตราสินค้าเพื่อให้เกิดการยอมรับ และมีที่มา (Story) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มาหรือเล่าเรื่อง จากนั้นนำแนวคิดแบบจำลอง PINS Model หรือโมเดลเข็มหมุดมาเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของชุมชนในอนาคตได้

แผนผังแสดงแนวคิดในการสร้างกระบวนการออกแบบ

3. วัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดกระบวนการออกแบบและการผลิตผลิตภัณฑ์ให้กับผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพในชุมชน

รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้สูงอายุ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาจึงเป็นรูปแบบที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิดวิธีการในการจัดกิจกรรม ช่วยกำหนดภูมิปัญญาที่ต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม โดยมีการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ความพร้อมของผู้ถ่ายทอด ความพร้อมของผู้เรียน โดยภูมิปัญญาที่ถูกนำเสนอคือ กิจกรรมที่ใช้ฝีมือ ซึ่งเป็นการทำงานที่ตนเอง มีทักษะ มีความถนัดกันอยู่แล้ว เน้นการฟื้นฟูความรู้เดิม การทบทวนความรู้ กระบวนการคิดของผู้สูงอายุและแนวทางในการปรับรูปแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการในปัจจุบัน

ประเมินผลการพัฒนา

จากการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาหลังจัดกิจกรรมในโครงการวิจัย ทางผู้สูงอายุมีการดำเนินกิจกรรมในกระบวนการออกแบบและผลิตภายในชุมชมของตัวเอง เนื่องจากผู้สูงอายุมีทักษะภูมิปัญญา ความเชี่ยวชาญ ความถนัดกันอยู่แล้ว การอบรมก็เหมือนเป็นการพัฒนาสมรรถภาพทางกายจากการฝึกในกิจกรรม ได้มีการทบทวนประสบการณ์ เน้นการฟื้นฟูความรู้เดิมที่ตนเคยทำกลับมาอีกครั้ง และยังประยุกต์ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นๆได้เพิ่มขึ้นกว่าเมื่อครั้งเข้าร่วมกิจกรรม มีการนำรูปแบบของผลิตภัณฑ์ไปปรับลดขั้นตอน กระบวนการผลิต ให้เหมาะกับศักยภาพของตนในปัจจุบันและเพิ่มรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ให้มีประโยชน์ใช้สอยในรูปแบบต่างๆมากยิ่งขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่หาได้ง่ายกว่าภายในชุมชน ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในชุมชนเพื่อลดงบประมาณค่าใช้จ่าย